

Kapitel 1 – Magister Pivot

Landets stolthet är dess öppna landskap. Det är där vi trivs bäst, speciellt om det är nära till det svallande havet. Magister Pivot anses därför extra gynnad. Han har sin arbetsplats i en modern skola med stora fönster ut mot en hänförande utsikt. De stora fönstren påminner om att detta en gång varit ett lovande industriområde med storskalig tillverkning i långa hallar av tegel och betong. Landets utvecklingen har gått vidare och nu dominerar kunskapsindustrin i dessa lokaler. Det är onekligen mycket högt till tak.

När lärarna inte håller lektion är de upptagna med för- och efterarbete, samt en stor mängd administrativa sysslor som de också blivit ålagda. Därför är deras arbetsplats utrustat med den senaste it-teknologin. De jobbar med allt detta i ett gränslöst kontorslandskap som i vilket större företag som helst. Det är ju tidens melodi att placera ut de anställda i stora salar. Från en stor fläktrumma på flera meters höjd, där vindarna får fart, sprids ett allt genomträngande sus över arbetsplatsen. Det känns som om det drar från nordpolen, fastän klimatet inomhus är minutiöst reglerad. I denna tundra finns några få krukor med palmliknande växter utplacerade. Växterna kräver mycket omsorg för att överleva. Landskapet för övrigt är rent och sterilt.

Var och en av skolpersonalen har hela sin kompetens och all sin erfarenhet samlad i skolans moln långt borta i en fjärran cyberrymd. I den fysiska världen har man en rullande hurts med en flexibel plats i kontorslandskapet. För de som för ögonblicket inte befinner sig där finns det parkeringsrutor för vilande hurtsar längs en därtill avsedd vägg. Hemlösheten har på så vis mycket konkret byggts in i väggarna. Där finns också ett antal fack för den så kallade snigelposten. De är oftast tomma.

Fastän kontorslandskapet är stort och högt är utrymmet per person litet. Det är precis på samma sätt som förr i tiden, när maskinerna trängdes tätt intill varandra i dessa höga hallar. Nu finns här en tät skärgård av öar med tre eller fyra justerbara arbetsbord som skaver mot varandra. Tanken är att man upptar en så liten kontorsyta som möjligt om man sitter i grupp, jämfört med om man har tillgång till en egen liten vrå. Det fysiska avståndet till grannens stol är en dryg meter. Man hör minsta kroppsljud.

På morgonen, när herr Pivot kommer till jobbet, tar han sin lilla hurts från dess parkering, går till en ö och plockar fram det han behöver för stunden. Pivot är en modern lärare, så det han i första hand behöver är en mobil terminal, antingen en elektronisk platta eller en dator. Då han använder sin bärbara dator jackar han in den i en docka som dras ner från taket. Jo, den kallas docka, för det är datorns dockningsstation. En penna och ett anteckningsblock kan också vara bra att ha till hands. Dessutom plockar alla som är betrodda med en egen telefon ut sin lilla sladdlösa apparat av senaste modell från laddningsdockan i väggen. Sedan är man anträffbar för alla, överallt och alltid. Det går inte att

stänga av sig själv, det går heller inte att stänga ute sig själv. Med den smarta terminalen är man mitt i smeten, dagarna i ända.

Ledningen för skolan är mycket entusiastisk över denna modell av kontorslandskap, 'alla kan lätt hitta till alla andra', 'samarbetet mellan olika grupper underlättas', och 'ingen ska någonsin kunna känna sig utanför och sitta ensam och ugglas på eget rum'.

Alla i personalen är i första hand medlemmar i ett bestämt arbetslag. Yrkeslärarna bildar det största gruppen. Språklärarna utgör en egen brokig skara på andra plats, matematiklärarna ett tredje lag. Ytterligare en annan enhet är lärarna för kurserna i bokföring och företagsekonomi, Pivots eget team. Men det finns fler. Så bildar till exempel gymnastiklärarna tillsammans med de två slöjdlärarna en egen grupp, de inhyrda krafterna, medan handledarna för elever i praktik helst träffas på olika arbetsplatser i stället för bland kollegor, oavsett ämne. Så fortsätter hackordningen ända ner till mera udda utbildare inom bussförarlinjen och anläggningsyrken. Teamet bestämmer i demokratisk ordning den enskilde lärarens, eller den övriga inblandade personalens, arbetsbeting. Samma grupp sätter de konkreta målen och talar om vad som är en bra, en godtagbar eller en otillräcklig arbetsinsats. Naturligtvis är dessa för elevernas del i helt samklang med nationella läroplaner och betygskriterier, och vad anställningsvillkor beträffar i full överensstämmelse med fackliga avtal.

Modellen med det öppna landskapet och lärarna i permanenta grupper innebär också en långt driven standardisering. Har du behov av lite extra utrymme på skrivbordet när du jobbar, eller vill du hellre lägga dina

kladdpapper bredvid varandra än ovanpå varandra? Glöm det, det finns inget utrymme för sådana individuella preferenser. Har du behov av en liten hylla för dina pärmar? Meningen är att du helst inte ska ha några pärmar alls. Du har ju din bärbara dator eller din platta, den ger dig tillgång till all den information du behöver. Standardiseringen gäller inte enbart att alla ska använda samma sorts pennor, utan även själva sättet att göra sitt jobb, alltså alla aspekter av ditt jobb. Själva sättet att tänka formas sålunda efter på förhand givna standardiserade mallar. 'Alla är jämställda här i skolan, inte bara eleverna' är ett grundläggande motto för skolan. Man ska leva som man lär, inte minst i en skola. Alla ska med!

Ledningen har också räknat hem en gedigen besparing. Tidigare fick man för varje lärare räkna nästan fyra kvadratmeter kontorsyta medan man nu är nere i knappa hälften, grupprummen inräknade. Det gör en märkbar ekonomisk skillnad. Pivot störs ständigt av att skrivbordet är så litet att han inte kan ha allt han vill framme på samma gång. Han känner blandade känslor av tacksamhet, när han mediterar över det begränsade antal kvadratcentimeter skrivbord och den aningen större golvyta som skolledningen består honom med. Det är ett hoptryckt arbetsrevir, trångt, kontrollerat och utlämnat åt vargarna. En tidigare studierektor hade dessutom räknat ut att lärarna tillbringar en stor del av tiden i klassrummen och ofta tar med sig en del jobb hem. Därför 'behövs' bara hälften så många arbetsplatser som det finns fast anställda lärare. Vikarier förväntas nöja sig med en tillfällig stol i kollegierummet. Kostnadseffektivitet rankas som högsta dygd i stränga besparingstider.

Skolan har naturligtvis en uttalad miljöpolicy som går ut på att så många som möjligt tar cykeln eller lokalbussen till skolan. Då alla eleverna är vuxna, eller nästintill, och bor i relativt välbärgade områden har fler och fler skaffat sig bil. Pivot känner däremot trycket att från tid till annan använda sin cykel. Han hindras dock av miljöengagemangets dubbla budskap. Det skulle behövas ett mångdubbelt antal duschar om fler verkligen skulle göra slag i saken och trampa på tvåhjulingar. Nu finns det en enda duschkabin för alla i personalgruppen, män som kvinnor. Eleverna kan visserligen 'tvaga sig' i gymnastiksalens olika omklädningsrum, men om hälften av dem cyklar till skolan blir kvoten ändå cirka 50 studerande per kran. Hur lång tid blir det då och hur mycket vatten kommer att gå åt en vacker försommardag? Pivot bara frågar sig. Poängen med miljömålet är ju att vara tids- och kostnadseffektiv, att spara pengar. Han tar alltså oftast bussen till jobbet.

Idag kommer herr Pivot lite sent till jobbet. Den dagliga omvandlingen från 'herr Pivot' till 'magister Pivot' har fått dra ut lite på tiden. Han har nämligen inga lektioner före lunch. Då kopplar han hellre upp sig mot skolan hemifrån och gör förberedelsejobbet för dagen i möjligaste mån på datorn hemma.

Han visar upp sitt ID-kort för en elektronisk läsare och blir godkänd. Automatiskt öppnas dörren och han släpps in i den stora tegelbyggnaden. Det elektroniska inpasseringssystemet är allomfattande och diskret, men ändå generöst och tryggt utformat. Säkerhetstänkandet är för övrigt centralt inom hela organisationen. Skolans lokaler är till exempel indelade i olika osynliga och

redundanta säkerhetszoner som dessutom överlappar varandra ordentligt. Dessa är sparsamt kompletterade med ett antal väl placerade övervakningskameror. Elever och personal har personliga identitetsbrickor som automatiskt avläses av dolda sensorer. Dessa känner av när någon närmar sig en viss zon. Tanken är att skapa största möjliga frihet att röra sig inom större eller mindre delar av skolbyggnaden för dem som har anförtrots den behörigheten, och samtidigt värna skolan så att inga obehöriga släpps in. Systemet hindrar även elever från att gå in i 'fel' klassrum. Det kan till exempel röra sig om skolans slöjdsal med alla dess knivar och välslipade verktyg, eller vårdklassrummet med dess förråd av sprutor och andra kroppsnära instrument, eller datasalarna med de känsliga programmen. Säkerhetssystemet stoppar effektivt de flesta tillfällena till elevvåld innan någonting händer, så att verkligen ingenting sker. Det gör det också möjligt att spåra varje enskild individ som varit i en viss zon en viss dag vid ett visst klockslag, om misstanke om oetiskt eller annat brottsligt beteende skulle uppstå.

Under dagtid har alla skolans elever, både ungdomar och vuxna, samt hela personalgruppen tillgång till skolans lokaler alltefter schemalagda aktiviteter och behov. Vardagar efter ordinarie arbetstid krävs det beviljat tillstånd för elever samt lärarvikarier, vilket nästan alltid beviljas av säkerhetsansvarig personal. Fast anställda lärare och en stor del av den övriga personalen har tillgång till lokalerna även under kvällstid. För att få tillträde till skolan under nätter och helger krävs däremot nästan alltid ett tillstånd av en teamledare som kontrasignerats av rektor eller studierektor. I efterhand

kontrolleras alltid ett sådant tillträde även av skolans säkerhetskommitté.

Detta elektroniska inpasseringssystem kombineras med en kontroll av alla in- och utgående transporter samt av all kommunikation. Eftersom skolan själv äger hela nätet med alla dess datorer kan man i efterhand lätt spåra alla mejl och alla hemsidor som elever och lärare har surfat på. Vad e-posten beträffar respekteras den personliga integriteten på så sätt att man bara lagrar uppgifter om avsändare och mottagare, aldrig själva innehållet. Precis samma princip gäller vid bruket av skolans samtliga telefoner, både lärarnas tjänstetelefoner och de fasta telefonerna som finns till elevernas förfogande. Uppringda och mottagna telefonnummer kan spåras, men innehållet förblir privat. Vad surfandet på nätet beträffar finns det program som spärrar besök av olämpliga webbsidor. Där är alltså övertramp rent tekniskt omöjliga. Någon kränkning av den personliga integriteten kan alltså inte förekomma. Systemet har en mängd fördelaktiga extrafunktioner, som till exempel automatiska närvarolistor i klasserna, automatisk kontroll av luncher så att endast skolans egna elever tillåts äta i skolmatsalen, övrig personals luncher registreras som underlag för förmånsbeskattning, automatisk övervakning för att förebygga skadegörelse, med mera. Sammanfattningsvis kan det hävdas att alla är nöjda med skolans säkerhetssystem, framför allt genom den logiska kombinationen med de etiska reglerna som gäller för all elektronisk kommunikation.

När Pivot väl kommer till lärarnas kontorslandskap är nästan alla arbetsbord redan upptagna. Efter lite sökande hittar han ett tomt bord vid en ö där kollegorna

från slöjden brukar hålla till. Även om han är van vid vissa blickar, – Jaha, där har vi Pivot, inte en minut för tidigt idag heller!, eller, – Varför kan inte Pivot ta en annan plats, nu kan han ju höra vad vi snackar om!, så kan han inte undgå att i alla fall känna kommentarerna i nacken.

Pivot är utlämnad åt kollegorna på samma sätt som de är utlämnade åt honom. Den nedtystade mobilens knappt hörbara ringsignal eller minsta replik som svar får de mångas öron att lystra. En förflugen kommentar, enbart för eget privat bruk, kan fångas upp och vid ett senare tillfälle riktas mot en. Åsiktskorridoren är trång, det går inte att ha en avvikande mening, inte ens om vädret. Kollegorna mönstrar inte bara ens kläder, en stor del av dagen har de uppsikt över ens hela tillvaro och hela ens beteende. En slarvigt intagen lunch eller ett misslyckat skämt, och man kallas för barbar, eller annat nedsättande.

Pivot minns med skräckblandad avsky hur han under sin egen skoltid inte kunde freda sig mot påhopp och påträngande kamrater. Under hela sin skoltid var han ständigt på alla sidor och på mycket nära håll omgiven av andra som han inte själv valt att omge sig med. Det var omöjligt att skapa eller vidmakthålla ett eget revir, ingenstans fanns en skyddande hamn för hans jagade själ. Inte någonstans fann han en fredad plats att andas ut och växa till sig på, en egen plats från vilken han kunde skapa en överblick över tillvaron. Han var som en ständig gäst i skolans verklighet, dock utan att få chansen att någonsin få känna sig hemma.

Pivot minns också starkt hur hans senare skoltid var organiserad som en ständig folkvandring. En klass var en tätt sammanhållen grupp av unga människor som

gruffande och skavande mot varandra lät sig fösas från klassrum till klassrum, från salar med dålig luft och svettig värme till kalla och omväxlande utvädrade korridorer utan någon annan fast punkt i tillvaron än ett minimalt låsbart skåp. Inga egna skolbänkar, inte ens några egna böcker anförtroddes detta uppväxande släkte. Denna misstro mot individen och denna allomfattande hemlöshet som fanns inbyggd i skolan som system, från första till sista klass, hade gröpt ut Pivots egenvärde och skapat en djup rotlöshet i hans sinne.

För Pivot blev skolan den ständiga psykiska och fysiska kränkningen av hans integritet, en plats som nästan definierades genom avsaknaden av respekt för individen. Han kommer ihåg hur han som tonåring lovade för sig själv att aldrig någonsin platta till en medmänniska på samma sätt.

Osökt kommer Pivot att se alla dessa grupparbeten och projektgrupper framför sig en gång till. Med sin läggning för noggrannhet var Pivot den som alltid filade på detaljerna. Allt skulle stämma, in i minsta detalj, som om perfektionismens skönhet kunde ge honom den bekräftelse som annars uteblev. Han tassade helt enkelt runt i de utmarker dit sökarljuset aldrig nådde. Det blev de allt starkare ångvältarna som fick kredit för det gemensamma arbetet och kammade hem de högsta betygen. Det var bara att gilla läget och försöka göra det bästa av sin tilldelade plats i hackordningen. Skolan, samhällets kanske viktigaste tillgång, blev en handfast läxa i den starkes rätt i stället för en fostran till allas lika värde. Ungefär som idrott, där hans lärare ständigt hade upprepat slagorden om laganda, fair-play och lika för alla, mest för att de redan framgångsrika skulle få fritt

spelrum till att bli än mer framgångsrika. För grabbarna blev det ofta fotboll, där Pivot ständigt fanns som reserv eller som back med den omöjliga uppgiften att förhindra motståndarlaget att göra mål, men utan möjlighet att någonsin själv få göra ett. När det egna laget gick till anfall var hans närvaro icke önskvärd. Om motståndarlaget däremot gjorde mål var det alltid hans fel som släppte igenom bollen. Han var den osynliga språngbrädan för andras framgång, ungefär som ett för eliten nödvändigt ont.

Just idag tvingas Pivot att lyssna till kollegornas kallprat. Det stör honom också att han inte kan behärska sin nyfikenhet, medan han plockar fram allt han måste ha med sig för dagens lektioner. Pivot vecklar ut sina ansiktsdrag till ett tydligt Stör-mig-inte porträtt, medan han samtidigt låtsas att inte höra något. Kollegorna fattar vinken och vänder snorkigt ryggen till. Men deras surrande fortgår.

Lärolandskapet är som havet i fjärran, oskyddat, iskallt och oändligt öppet. Alla har full överblick över alla, var man än är. Det finns inte det minsta lä att söka skydd bakom. Däremot finns det ett okänt landskap av förrädiska blindskär och bittra skeppsvrak under ytan som lätt sänker var och en som avviker från den utstakade farleden. Man är utlämnad åt allas blick, den som förvandlar medmänniskan till ett objekt att beskåda och skärskåda. 'Helvetet, det är de andra', tänker Pivot filosofiskt.

Ingen verkar dock bry sig. Man sluter sig inom sig själv eller inom en liten grupp. Om det inte finns något yttre rum att stänga om sig, måste man skapa ett inre. Pivot konstaterar att en yngre kollega letar efter en tappad nyckel till en hurts. Eftersom han har sett en

nyckel på golvet vid klädhängarna funderar han om det kan vara den. 'Var och en sköter sitt, och ingen behöver lägga sig i andras ärenden', tänker han. Därmed återgår han till sina lektionsförberedelser.

Surret i landskapet tilltar och uppgår till allt högre decibel. Någon visslar en anspänd fyllevisa. Tonerna skär som knivar genom luften och rispar upp smärtsamma repor i andras oskyddade öron. En saftig nysning sprider ett finfördelat duggregn av små slemdroppar över några skrivbord, medan vårens första stora förkylning trumpeteras fram i en väl använd näsduk. En kollega mumlar halvhögt något om sina pappskallar till elever. Återigen en annan läser högt ur ett just inkommet mejl. Ingen låtsas höra. En trött röst suckar djupt vid en dator och låter sin frustration hårt knackandes gå ut över tangentbordet. Pivot lyckas inte stänga ute det som sker. Han mobiliserar i stället ett inre försvar. Och surnar till. Mer och mer.

En penna faller, någon hastar genom landskapet, en okänd person dyker upp vid dörren. Plötsligt är det dödyst i hela lokalen. En stol knarrar tydligt och rakt in i Pivots ryggmärg. Åter tappar han koncentrationen. Om han ska hinna blir klar inför dagens lektioner måste han skynda på.

Någon skickar prioriterade mejl om ett extra möte rörande en planerad studieresa för en av vuxenklasserna och att elevrådet har hört av sig med synpunkter på tavel suddens utformning. Snart kommer samma lärare med ytterligare e-post. Stressen tilltar, ärendena mångfaldigas i den lilla datorn och digitala högar bildas i inboxens mappar. Om inte förr så senare kommer allt att exploderar in i ett enda kaos.

Pivot känner att han vill ge igen. Det finns beslagtagna godisbitar i ett skåp i närheten. Han tar några karameller, prasslar ljudligt med omslagspappret i höjd med öronen på en djupt försjunken kollega, suger provokativt ut fyllningen och njuter extra länge av det smaskiga chokladöverdraget. Ingen reagerar. Det försiggår en mera högljudd konversation vid de andra kollegornas traditionella fäste.

– Har du läst dagens tidning? och nu vänder sig en av dem helt vänligt mot Pivot. Ett svartsjukedrama som slutade i ett mord på två små barn, fyra och tre år gamla. En medelålders kvinna står åtalad för att först helt lugnt ha planerat att knivmörda sina egna två barn och sedan för egen hand ha genomfört det. Men först ska hon ha tvingat sina små att mörda sin mans nya kvinna och hans nya svärfar. Det är inte helt klarlagt hur det hela precis gick till, men avsikten var i alla fall att förhindra att mannen skulle få vårdnaden om sina barn. Tänk att en mamma kan vara så grym!

– Jo, det är ju för hemskt, menar Pivot och försöker därmed avstyra en inbjudan till samtal.

– Men, bryr du dig då inte att två helt oskyldiga barn har blivit mördade av sin mamma? fortsätter kollegan. Hela riket är i uppror. Det har varit extrasändningar på teve och regeringen har lovat att vidta åtgärder. Hur kan du förhålla dig kallsinnig till något sådant?

– Då lär jag väl inte kunna undgå det i kväll i alla fall, när jag slår på nyheterna.

– Ge dig, manar en annan kollega. Eller finns det sånt som är viktigare än överlagt barnamord? Bryr du dig bara om dig själv, kanske?

– Jag försöker koncentrera mig på mitt jobb. Kan du inte vänta några timmar tills efter lektionerna, så kan vi

diskutera nyheterna då? replikerar Pivot iskallt, väl medveten om att ingen stannar på jobbet i onödan efter arbetsdagens slut.

Taggarna är ute. Nu måste han se upp att det inte är han som blir till ett helvete för sina medmänniskor. Hans vänlighet har redan dock förbytt mot en social köldknäpp. Pivot väljer att tåga, han har ett jobb att sköta.

För magister Pivot är det ytterst viktigt att ha full kontroll på sina lektioner. Han är noggrann med detaljer och 'utfall'-situationer, det är där han håller sig gömmer sig. Han sätter en ära i att även det helt oförutsedda dansar efter hans pipa. Ingen ska kunna beslå honom med misslyckade lektioner! Just därför känns det så viktigt att nu få jobba så ostört som möjligt.

Han tänker på sitt jobb, hur han som lärare i ett klassrum oftast är en ensamarbetare, egentligen raka motsatsen till en teamarbetare. Inga kollegor pinkar i hans revir. Är det därför han trots allt trivs med det här jobbet? Han får göra som han tycker är bäst, de andra brukar inte lägga sig i hur han sköter sitt jobb i klassrummet. Om han inte missköter sig kolossalt, naturligtvis.

Han filosoferar vidare med tillfredsställelse över hur han brukar ha det i klassrummet. Allt som oftast är hans elever faktiskt ganska lojala och fogliga. Han tänker på hur han genom sin metodiska planering och sitt konsekventa genomförande av de olika lektionsspässen så småningom lyckas omvandla dessa sprudlande individer till statistiskt utfall i skolans databas. Det är en viktig del i hans professionalism att kunna omforma detta elevmaterial till ett för läroplanen godtagbart betygsunderlag. Därvidlag spelar den studerandes namn,

födelsenummer, ålder eller påbrå en högst underordnad roll. En klass är för honom som ett öppet hav, han seglar dit han vill och hur han vill. Han kan bre ut sig i hela det stora rummet med det han behagar. Hans lektioner sker helt på hans egna villkor. Det spelar ingen roll om hans elevunderlag gillar eller ogillar honom, det är hans obetingade skyldighet att göra dessa medmänniskor till föremål för ett kritiskt betraktande, för analys och formella bedömningar. Genom hans ansträngningar förädlas klassen från en vilt spretande hop unga människor till en genomtröskad lista med siffror och bokstäver, allt i det format som skolans överhöghet i samspråk med rikets regering för tillfället har fastlagt i gällande läroplan. Magister Pivot är i det avseendet yrkesparanoid, en skeptiker å tjänstens vägnar. Hans blick fångar det fördolda, från elevernas amatörmässiga försök till fusk vid de regelbundet återkommande proven och deras ihåliga ursäkter för uteblivna hemuppgifter till den förstuckna rodnad som döljer sig bak i deras ögon när de hemlighetsfullt tisslar och tasslar med varandra. Den distanserade inställningen passar honom utmärkt, och han känner sig ganska nöjd med denna tingens ordning. Är det inte så här som till exempel även poliser, taxeringsintendenten, tågmästare och domare har det? Att alltid hålla en sådan kritisk distans till sina medmänniskor så att misstänksamheten får en naturlig plats? Att bli bekräftad genom deras avvaktan, fruktan och missaktning? Att därigenom utöva viss makt över andra? Själv tycker Pivot att han lyckas ganska bra i sin profession. I grunden är han stolt och nöjd.

Plötsligt finns det ingen tid för förberedelse och eftertänksamhet längre. Det ringer in till lektion. Eleverköerna ringlar som långa och stimmiga ormar genom skolan till de olika klassrummen. Också magister Pivot måste ge sig iväg.

När han anländer till klassrummet står eleverna redan där och väntar på honom. Några fingrar på sin smarta nalle, andra småviskar med varandra, åter andra verkar försjunkna i den musik som alstras i deras tjocka hörlurar. Någon enstaka står lite för sig själv. Det är en vårlik dag, ingen har tjocka ytterkläder med sig. Till sin lättnad ser han att de flesta i alla fall har med sig penna och någon form av papper. Däremot har endast några få kursboken med sig.

Magister Pivot släpper in eleverna i klassrummet. Lektionen kan börja.